

וַיֹּאמֶר אֲבִירָם אֲדֹנָי ה' מִה תִּתֵּן לִי וְגו' וְכֵן מִשֶּׁק בִּיתִי הוּא דְמִשֶּׁק אֱלִיעֶזֶר וַיֹּאמֶר אֲבִירָם הֵן לִי וְגו' וְהִנֵּה דָבָר ה' אֱלֹהֵי לְאֻמָּר לֹא יִירָשֶׁךָ זֶה כִּי אִם אֲשֶׁר מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשֶׁךָ וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הִבֵּט נָא הַשְּׂמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וְגו' (בראשית טו ב - ה)¹. יש לרמוז במקראות אלו, על פי מה שאמרו חז"ל בגמרא במסכת עבודה זרה דף ב'², דרש רבי חנינא בר פפא, ואיתימא רבי שמלאי: לעתיד לבוא מביא הקדוש ברוך הוא ספר תורה ומניחו בחיקו, ואומר: כל מי שעסק בה יבוא ויטול שכרו, מיד מתקבצין ובאין אומות העולם בערבוביא וכו', עיין שם בדף ג'³. אמרו לפניו: רבונו של עולם שבת מהיכן יאכל ונעשנה, אמר להן הקדוש ברוך הוא: שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת, אלא אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה וכו', מיד כל אחד ואחד נוטל ועושה סוכה בראש גגו, והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא וכו'. יש לרמוז באגדה זו באמרו 'מצוה קלה'⁴. וגם אמרו 'בראש גגו', דמה צורך להשמיענו איזו מקום הסוכה, ומפני מה יעשוה בראש הגג⁵.

כי הנה ידוע מאמרם ז"ל (תנחומא בראשית ו) נתעטף הקדוש ברוך הוא וברא את העולם⁶. ופירוש הדבר, כי השם ברא עולמו כדי להכיר אלהותו, וברא את האדם גופו מתחתונים ונשמתו מעולמות עליונים מאד⁷, למען יזכך חומריותו ויעלה במעלות למקום שרשו להדבק באורו יתברך, וזאת תכלית כוונת בריאת האדם. אמנם, מפני אשר רב מאד גודל בהירות אורו עד אין סוף, ואם היה משיג האדם הבהירות הגדול ההוא בהתחלת עבודתו - לא היה באפשרי להכיל ולסבול אותו; כמו אדם אשר היה בְּמִחְשָׁף ימים רבים, ולא ראה מאורות או נחלשה לו חוש הראות, אם יביאו האיש ההוא לאור השמש בצהרים - יזיק לו מאד, ואפשר יוכה בעורו; ועצתו היא, לחנך אותו מעט מעט, ובתחילה יפתחו לו סדק קטן שיאיר מעט, ואחר כך יוסיפו להאיר לו, ככה יעשו יום יום - עד אשר יהיה למוד ורגיל באורות. וכדמיון זה צמצם השם יתברך ויתעלה את אורו בלבושים וצמצומים רבים⁸, ואדם הבא לעבוד ה' ולדבקה בו - יעלה במעלות מעט מעט, מקדושה לקדושה, עד שיוכל להדבק באין - סוף ב"ה.

וזהו שנתעטף הקדוש ברוך הוא וברא את העולם הכוונה, שנתלבש בלבושים וצמצומים רבים, כדי שיוכלו בראיו לסבול. וכדרך זו פירשו בזוהר הקדוש בישעיה סימן נ"ז (פסוק ח) על פסוק אֵזָבְקָה פְּשָׁחַר אֹרְךָ ולא אמר 'כשמש', מפני שכוונתו כאשר אור היום מאיר מעט מעט - כמו כן יבקע אורך מעט מעט, למען תוכל לסבול⁹.

¹ בראשית פרק טו (לך לך): (א) אמרו הדברים האלה ה' דבר-יקוק אל-אבלם בְּמִחְשָׁף לֹאמַר אל-תיא אבְלָם אֲנִי מִגֵּן לָךְ שְׁכָרְךָ הֲרֵבָה מֵאֵד: (ב) וַיֹּאמֶר אֲבִירָם אֲדֹנָי יִקְוֹן מִה־תִּתֵּן לִי וְאֲנִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי וְכֵן מִשֶּׁק בִּיתִי הוּא דְמִשֶּׁק אֱלִיעֶזֶר: (ג) וַיֹּאמֶר אֲבִירָם הֵן לִי לֹא נִתְּנָה זָרַע וְהִנֵּה בֵּן־בֵּיתִי יֹרֵשׁ אֹתִי: (ד) וְהִנֵּה דְבַר־יִקְוֹן אֵלָיו לֹאמַר לֹא יִירָשֶׁךָ זֶה כִּי אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יִירָשֶׁךָ: (ה) וַיֹּצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הִבֵּט־נָא הַשְּׂמִימָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ זֶה יִהְיֶה זָרְעֶךָ: (ו) וְהָאֵמֶן בִּיקְוֹן וַיִּחְשְׁבֶהָ לוֹ צִדְקָה:

² תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ב' עמוד א: דרש ר' חנינא בר פפא, ואיתימא ר' שמלאי: לעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא ס"ת [ומניחו] בחיקו, ואומר: למי שעסק בה יבא ויטול שכרו. מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים בערבוביא, שנאמר: כל הגוים נקבצו יחדו [וגו'], אמר להם הקדוש ברוך הוא: אל תכנסו לפני בערבוביא, אלא תכנס כל אומה ואומה

³ תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף ג' עמוד א: אמרו לפניו: רבש"ע, תנה לנו מראש ונעשנה, אמר להן הקדוש ברוך הוא שוטים שבעולם, מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת? אלא אף על פי כן, מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה. ומי מצית אמרת הכי? והא אמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב: אשר אנכי מצוך היום? היום לעשותם - ולא למחר לעשותם, היום לעשותם - ולא היום ליטול שכר! אלא, שאין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עם בריותיו. ואמאי קרי ליה מצוה קלה? משום דלית ביה חסרון כ"ס. מיד כל אחד [ואחד] נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקדוש ברוך הוא מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא, שנאמר: ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו.

⁴ מאור ושמש דברים רמזי יום א' של סוכות: מה שאמר 'מצוה קלה יש לי', הלא באמת הרבה יגיעות ייגע איש ישראלי עד שיעשה לו סוכה. הגם כי חז"ל אמרו, שבשביל זה נקראת קלה - שאין בה חסרון כ"ס, מכל מקום על הרוב תצטרך ליגיעה רבה.

⁵ רש"י מסכת עבודה זרה דף ג' עמוד א ד"ה בראש גגו: בראש גגו - רוב תשמישתן על הגגות שאין גגותיהן משופעין.

עיין יעקב (על עין יעקב): בראש גגו. לכך עשו בראש להתגאה ולא להשפיל ולפי שעשיתם שלא לשמה לכך הקדיר עליהם חמה כי רשעים נידונין בה:

מאור ושמש דברים רמזי יום א' של סוכות: מה צורך להשמיענו מקום עשיתם. גם, מאיזה טעם לא יעשוה על הארץ.

⁶ מדרש תנחומא (בובר) פרשת ויקהל סימן ז: שאל ר' שמעון [בן יהושע] את ר' שמואל בר (נחמיה) [נחמן] אתה בעל הגדה, אמור לי היאך ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, א"ל הקדוש ברוך הוא כשבקש לבראות את העולם, נתעטף באורה וברא את עולמו, שנאמר עוטה אור כשלמה (שם/תהלים/ קד ב), אח"כ נוטה שמים כיריעה

⁷ בראשית רבה (וילנא) פרשה ח (בראשית): יא [ה, ב] זכר ונקבה בראם, זה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך זכר ונקביו בראם רבי יהושע בר נחמיה בשם רבי חנינא בר יצחק ורבנן בשם ר"א אמרי ברא בו ארבע בריות מלמעלה וארבעה מלמטן, אוכל ושותה כבהמה, פרה ורבה כבהמה, ומטיל גללים כבהמה, ומת כבהמה, מלמעלה, עומד כמלאכי השרת, מדבר כמלאכי השרת, יש בו דעת כמלאכי השרת, ורואה כמלאכי השרת

⁸ זוהר כרך ג (במדבר) פרשת בלק דף רד עמוד ב

נהורא קדמא דברא קודשא בריך הוא הנהיר עד דלא הוו יכלין עלמין למסבליה, מה עבד קודשא בריך הוא עבד נהורא לנהוריה לאתלבשא דא בדא, וכן כל שאר נהורין עד דעלמין כלהו אתקיימו בקיומיהו ויכלין למסבל,

⁹ זוהר כרך א (בראשית) פרשת מקץ דף רג עמוד ב: רבי חייא פתח ואמר (מלאכי ג) וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה ת"ח זמין קודשא בריך הוא לאנהרא לון לישראל ההוא שמשא דגניז קודשא בריך הוא מיומא דאתברי עלמא (דגניז קודשא בריך הוא) מקמי רשיעי דעלמא כמה דכתיב (איוב ל"ח) וימנע מרשעים אורם וההוא נהורא גניז ליה קודשא בריך הוא דכד נפק בקדמיתא הוה נהיר מסייפי עלמא ועד סייפי עלמא כיון דאסתכל בדריה דאנוש ובדריה דמבול ובדריה דהפלגה ובכל אינון חייביא גניז ליה לההוא נהורא כיון דאתא יעקב ואתדבק בההוא ממנא רברבא דעשו ואכיש ליה בירא דיליה והוה נכי כדן מה כתיב ויזרח לו השמש מאן שמש ההוא שמשא דגניז בגין דאית ביה אסותא לאתחסאה ליה מארכבויה ולבתר אתסי בההוא שמשא דכתיב (בראשית ל"ג) ויבא יעקב שלם, שלם בגופיה דאתסי ועל דא זמין קודשא בריך הוא לגלאה ההוא שמשא ולאנהרא ליה לישראל דכתיב וזרחת לכם יראי שמי שמש צדקה מאי שמשא צדקה דא שמשא דיעקב דאתסי ביה, ומרפא בכנפיה, דבההוא שמשא יתסון כלהו בגין דהא בזמנא דיקומון ישראל מעפרא כמה חגרין וכמה סומין יהון בהון וכדן קודשא בריך הוא ינהיר לון ההוא שמשא לאתחסאה בה דכתיב ומרפא בכנפיה וכדן יתנהיר ההוא שמשא מסייפי עלמא עד סייפי עלמא ולישראל יהא אסותא ועמין עעכו"ם ביה יתוקדון אבל לישראל מה כתיב (ישעיה נ"ח) אז יבקע כשחר אורך וארוכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדק כבוד י"י יאספך::

וזה פירוש הפסוק (תהלים יט ה - ו) ¹⁰ לְשֹׁמֵשׁ שֵׁם אֱהִל בָּהֶם וְהוּא כָּתֵן לְצֵא מִחֶפְתּוֹ וְגו' כלומר, שלהבהירות שם אוהל ולבושים וצמצומים בהם, והוא כחתן יוצא מחופתו - שהולך בְּשׁוּבָה וְנִתְחַת ויצעד בלאט¹¹, כמו כן האור מתגלה מעט מעט. וזהו שנאמר בישעיה שם (פסוק י) וְזָרַח בְּחֹשֶׁךְ אֹרֶךְ וְאֶפְלָתָךְ כְּצִהָרִים הַכוֹנֶה גַם כֵּן, שבתחילת הענין יזרח אורך בחושך מעט כדי שתוכל לקבלו, ואחר כך יהיה אפלתך כצהרים ותשיג אור הבהיר.

ואנו עם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אשר ביום הכפורים ה' מטהר אותנו מכל חטאותינו¹², ואם היה אדם משיג הבהירות תיכף אחר יום כפורים - לא היה יכול לסבול, על כן ציונו השם יתברך מצות סוכה, לצאת מעט מעט מהגשמיות, ואנו יוצאין מהבית להסוכה שהוא צילא דמהימנותא (זוהר ח"ג קג א)¹³, [נהאימא עילאה סוככת עלינו]¹⁴ כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף^{15, 16}, ומגנת עלינו מן המסטינין ומקטרגין]¹⁷, ובימי הסוכות מתגלין עלינו מאימא עילאה חמשה הויות שהם חמשה חסדים, ואנו נכנסין מקדושה לקדושה ומחסד לחסד. ועל ידי שהאדם יושב בסוכה בצילא דמהימנותא - יכול להמשיך על עצמו קדושה ודביקות על כל השנה¹⁸. ומפני זה צריך שיוכל לראות הכוכבים בעד הסך¹⁹ (סוכה כב ב), שכוכבים הם התנוצצות החסדים שמאירים דרך לבושים, וכוכב גימטריא כ"ו כ"ב, מנין הוי"ה וכ"ב אותיות התורה²⁰, לרמוז שאף שהשם מסתתר בלבושים וצמצומים - אף על פי כן יוכל אדם למצוא התגלות הוי"ה בכל הכ"ב אותיות התורה²¹. וגם סוכה הוא לשון הבטה [כמו שהכל סוכין ביפיה²² (ילקוט נח סב)], שעל ידי הסוכה אדם יכול להביט ולהשיג האור הגדול. ובכל שבעת ימי הסוכות האור מתגלה בכל יום ויום יותר, עד שיוכלו המבקשים את ה' להדבק בשמיני עצרת באור השם יתברך בדביקות נפלא, על ידי שנתקדשו ונטהרו מעט מעט.

וזה שאמרו מצוה קלה יש לי, קלה עולה חמשה הויות שהן ק"ל וה' עילאה אשר ממנה יוצאין ומתגלין החסדים בימי הסוכות על ידי עשיית הסוכה. מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו פירוש, שרוצין לעלות במעלה ולעשות הסוכה בבחינה היותר גדולה, ומפני שהם לא טרחו בערב שבת כלל, וְלֹא אָבוּ הָלוֹךְ בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם - ועתה ירצה להם בפתע פתאום לעלות במעלה אשר לא עמלו בה, וה' ישוב גמולם בראשם ומקדיר עליהם חמה פירוש, שיראה להם בהירות היותר גדול, ועל ידי שלא עבדו השם עד עתה - אין ביכולתם להכילה, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא²³.

¹⁰ תהלים פרק יט פסוק ה: (ה) בְּכֹל-הָאֶרֶץ יֵצֵא קוֹם וּבִקְצֵה תִבֵּל מְלִיָּהֶם לְשֹׁמֵשׁ שֵׁם-אֱהִל בָּהֶם:

¹¹ בכיסוי ובהסתר

¹² כנא' כי ביום הזה יכפר עליכם...

¹³ זוהר כרך ג (ויקרא) פרשת אמור דף קג עמוד א עמוד ב: כל האזרח בישראל ישבו בסכות כל מאן דאיהו משרשא וגזעא קדישא דישראל ישבו בסכות תחות צלא דמהימנותא, ומאן דליתיה מגזעא ושרשא קדישא דישראל לא יתיב בהו ויפוק גרמיה מתחות צלא דמהימנותא, כתיב (הושע יב) כנען בידו מאזני מרמה, דא אליעזר עבד אברהם, ות"ח כתיב ארור כנען, ובגין דזכה כנען דא לשמשא לאברהם כיון דשמש לאברהם יתיב תחות צלא דמהימנותא זכה למיפק מההוא לטייא דאתלטייא ולא עוד אלא דכתיב ביה ברכה דכתיב (בראשית כד) ויאמר בא ברוך יי', מאי קא מיירי, דכל מאן דיתיב תחות צלא דמהימנותא אחסין חירו ליה ולבנוי לעלמין ואתברך ברכתא עלאה ומאן דאפיק גרמיה מצלא דמהימנותא אחסין גלותא ליה ולבנוי דכתיב וילחם בישראל וישב ממנו שבי: ... ת"ח בשעתא דב"נ יתיב במדורא דא צלא דמהימנותא שכינתא פרסא גדפהא עליה מלעילא ואברהם וחמשה צדיקייא אחרנין שויין מדוריהון עמיה,

¹⁴ סוכא אור המקיף שלה היא בינה שהוא אימא עילאה המסככת על בינה

¹⁵ סידורו של שבת חלק א שורש ב ענף א עלה ד: הנה בעת הרחמים ונתינת השלום עלינו נעשה ה' אלהינו עלינו ברחמיו הגדולים כדוגמת האם החופפת על בנה הצריך לאמו. בלבושיו בבגדי' לכסותו ולהגין עליו מקור וחום ומזרם ומטר לגודל רחמיה של בנה. כן ה' אלהינו יגן עלינו ומפריש כנפיו עלינו ובאברתו יסך עלינו לחסות תחת צל כנפיו והכל כדי לשמרנו ולהצילנו מפח יקוש מדבר הוות: כמאמר הקרא כנשר יעיר קנו על גוזליו ירחף. ואומר יפרוש כנפיו יקחהו ישאהו על אברתו והוא דוגמת הסוכה שאמר הקרא למען ידעו דורותיכם כי בסוכת הושבתי את ב"י בהוציא אותם מארץ מצרים. והוא ענני כבוד שהקיפם במדבר לבל יכם שרב ושמש ולהצילם מכל רע כמ"ש (בטור ובש"ע א"ח ס' תרכ"ה) לכן לעתיד נאמר (ישעיה ד') וסוכה תהיה לצל יומם מחורב ולמחס' ולמסתר מזרם וממטר והוא כינוי לבחי' הרעות המתרגשות לבוא לעול' ונצרכין לפריסת הסוכה.

¹⁶ רש"י דברים פרק לב (האזינו): (יא) כנשר יעיר קנו - נהגם ברחמים ובחמלה כנשר הזה רחמני על בניו ואינו נכנס לקנו פתאום עד שהוא מקשקש ומטרף על בניו בכנפיו בין אילן לאילן בין שוכה לחברתה, כדי שיעורו בניו, ויהא בהם כח לקבלו: יעיר קנו - יעורר בניו: על גוזליו ירחף - אינו מכביד עצמו עליהם אלא מחופף, נוגע ואינו נוגע, אף הקדוש ברוך הוא (איוב לז, כג) שדי לא מצאנוהו שגיא כח, ק כשבא ליתן תורה לא נגלה עליהם מרוח אחת אלא מארבע רוחות,

¹⁷ זוהר כרך ב (שמות) ויקהל דף רה עמוד א: בכל אתר דסכת שלום אשתכח סטרא אחרא לא אשתכח תמן, ועל דא נטורא איהו ונטורא שכיח

¹⁸ ספר מגן אברהם (טריסק) - האזינו: ואז הוא הזמן שהאדם ימשיך עליו יראת אלהות בחג הסוכות זהו התוקף ועוז מכל ימות השנה,

¹⁹ רמב"ם הלכות שופר וסוכה וילול פרק ה הלכה כא: דרך הסוכן להיות קל כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים,

²⁰ זוהר - רעיא מהימנא כרך ג (דברים) פרשת כי תצא דף רפא עמוד ב: כוכ"ב כ"ו (תהלים פד) כי שמש ומגן ידוד צבאות שכינתא מלכות הקדש (בראשית מח) בך יברך ישראל כ"ב אתון דאורייתא כ"ב כלילא מתלת דרגין כ' כתר ב' בינה ידו"ד כליל תרונתו חכמה וכלא כליל כוכ"ב דרגא דעמודא דאמצעייתא

²¹ רמב"ן הקדמה לבראשית: יש בידינו קבלה של אמת כי כל התורה כולה שמותיו של הקדוש ברוך הוא שהתיבות מתחלקות לשמות בענין אחד כאילו תחשוב על דרך משל כי פסוק בראשית יתחלק לתיבות אחרות כגון בראש יתברא אלהים וכל התורה כן מלבד צירופיהן וגימטרייתיהן של שמות ... ונראה שהתורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה בענין הזה שהזכרנו היה שהיתה הכתיבה רצופה בלי הפסק תיבות והי' אפשר בקריאתה שתקרא על דרך השמות ותקרא על דרך קריאתנו בענין התורה והמצוה ונתנה למשה רבינו על דרך קריאת המצות ונמסר לו על פה קריאתה בשמות:

²² תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יד עמוד א: ואמר רבי יצחק: יסכה זו שרה. ולמה נקרא שמה יסכה - שסכתה ברוח הקדש

²³ בת עין שמות פרשת משפטים: אין לו לתפוס במדרגה שהוא למעלה ממנו כמ"ש ולא תעלה במעלות על מזבחי היינו שלא תעלה במעלה ומדרגה שהוא גבוה ממעשיו אשר תופס בהם כי יכול לבא עי"ז לבחינת נפילה

וזהו פירוש הפסוק, שאברהם אבינו נצטער ואמר **ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר**, שבא מדמשק²⁴ והוא ממשפחת עבדים²⁵, ואינו מעלמא דחירות, ועל כן אין ביכולתו לישב בצילא דמהימנותא ושתהיה אמונתו שלימה, ומי יניח במקומו להודיע לכל באי עולם אמונת אלהים חיים. והשיב לו השם יתברך **לא יירשך זה כי אם אשר יצא ממעיך הוא יירשך**, מלת ממעיך אפשר לפרשו לשון הומיה²⁶, פירוש מאשר יצא מהומיתך אשר אתה מכריז לכל באי עולם להודיע אמונת השם - מי שיצא בעקבותיך **הוא יירשך**. **ויוצא אותו החוצה** פירוש, שהביאו להסוכה צילא דמהימנותא, **ויאמר הבט נא השמימה וספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם וגו'** פירוש, שכמו שדרך הסכך תוכל לספור הכוכבים [הם התנוצצות החסדים המאירים דרך הלבושים], ובא לרמוז כמו שרמזנו למעלה, שעל ידי הסוכה אדם יכול להשיג התגלות אור הבהיר משם הוי"ה אל הכ"ב אותיות התורה מעט מעט, כמו כן **יהיה זרעך** - שיעלו מעט מעט לחזות בנועם ה', ועל ידי כן יוכלו לקבל אור הבהיר ההוא אחרי כן.

ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל²⁷. יש לרמוז בזה הענין, כי כל מגמת עבודתנו עתה להמשיך חסדים גדולים על כנסת ישראל²⁸, ועיקר הוא להמשיך חיים, ומאן דיהיב חיי - יהיב מזוני (ראה תענית ח ב), וחיים נשפע ממקום גבוה מאד, מהי"ג מְכִילִין דְרַחֲמִי; כמאמר הכתוב (משלי טז טו)²⁹ בְּאֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. והנה ידוע מאמר חז"ל (שבת קנב א) הדרת פנים - זָקֵן, ולכן הי"ג מְכִילִין דְרַחֲמִי מתוארים בשם **הדר**, שהדרת פנים - זָקֵן, כמאמר הכתוב (דניאל ז ט)³⁰ וְשָׁעַר רִאשָׁה פָּעֵמָר נָקָא. ועל ידי קיום נטילת לולב ואתרוג, אנו ממשיכין הי"ג מְכִילִין דְרַחֲמִי. והמקור של הי"ג מְכִילִין דְרַחֲמִי הוא (שמות לד ז)³¹ נוצר חסד לאלפים, שהוא נח"ל עליון, ועל ידי שאנו ממשיכין הי"ג תְּקוּנֵי דִיקְנָא עם המקור שהוא נחל עליון³² - נמתקין כל הגבורות, והן כפון תחת החסדים, ונקשרין בשרשן³³; ונשפע מהמקור של הי"ג מְכִילִין דְרַחֲמִי חיי בני מזוני על כנסת ישראל.

ומזה נבין **ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר** פירוש, שבקיום מצות נטילת לולב ואתרוג תמשכו הי"ג תְּקוּנֵי דִיקְנָא שהן מתוארים בשם הדר כנ"ל. ותקחו הפרי של הי"ג תְּקוּנֵי דִיקְנָא, דהיינו השפע שממש נשפע חיי בני ומזוני כנ"ל. וזהו **ולקחתם לכם** כלומר, על ידי שאתם ממשיכין הי"ג תְּקוּנֵי דִיקְנָא בקיום מצוה זו - **תקחו לכם פרי עץ הדר** רצה לומר, תקחו לכם השפע של הי"ג תְּקוּנֵי דִיקְנָא שמתוארים בשם הדר. **וכפות תמרים** רצה לומר, שעל ידי זה תכופו הדינין שנקראו תמורות³⁴ - שיהיו כפון תחת החסדים. **וענף עץ עבות**, ענף רומז לגבורות, ששם **אלהים**³⁵ **ברבוע** עולה **מאתים** כמנין **ענף**³⁶, והצדיק הוא מעלה ומקשר אותם בהאבות הקדושים. ומלת **עבות** כולל שני פירושים; לשון קישור³⁷, וגם עי"ן מתחלפת באל"ף והוא לשון אבות³⁸. וזהו **וענף** רצה לומר, הגבורות, **עץ עבות** - עץ הוא הצדיק, מקשר אותן באבות הקדושים³⁹. וכשהגבורות הן כפון תחת החסדים ונמתקין בשורשן - נמשך העריבות נעימות של הנחל - עליון ונשפע על כנסת ישראל בני חיי ומזוני. וזהו **וערבי נחל** רצה לומר, שנשפע העריבות נעימות של נחל עליון, כנ"ל.

²⁴ רש"י בראשית פרק טו פסוק ב (לך לך): דמשק - לפי התרגום מדמשק היה, ולפי מדרש אגדה שרדף המלכים עד דמשק. ובתלמוד דרשו נוטריקון דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים:

²⁵ משפחת חם

בראשית רבה (וילנא) פרשה ס סימן ב (ח"י שרה): עבד משכיל זה אליעזר, ומה השכלתו, אמר כבר קללתו של אותו האיש בידו שמא יבוא כושי אחד או ברבר אחד וישתעבד בי מוטב לי להשתעבד בבית הזה ולא בבית אחר,

²⁶ לשון ריבוי והמון בני אדם

²⁷ ויקרא פרק כג (אמור): (מ) וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ-עֵבֶת וְעֵרְבֵי-נָחַל וּשְׁמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם שְׁבָעַת יָמִים:

²⁸ סוד הסוכה

²⁹ משלי פרק טז פסוק טו: בְּאֹר-פְּנֵי-מֶלֶךְ חַיִּים אֶרְצוּנוֹ כְּעֵב מֶלֶךְ-וָשׁ:

³⁰ דניאל פרק ז ט: הִנֵּה הָיוּ עֹד דִּי כְרִסוֹן רְמִיּוֹ וְעֵתִיק יוֹמִין יִתְּב לְבוּשָׁהוּ כְּתִלְג חוֹר וְשָׁעַר רִאשָׁה כְּעֵמֶר נָקָא כְּרִסְיָה שְׂבִיבִין דִּי- לֹר גְּלָלוּהִי נֹר דְּלָק:

³¹ שמות פרק לד פסוק ז (כי תשא): נָצַר הָסֵד לְאַלְפִים נִשָּׂא עוֹן וְנִשְׁע וְחִטָּא וְנִקְהָ לֹא וְנִקְהָ פִקְדוֹ עוֹן אֲבוֹת עַל-בְּנֵים וְעַל-בְּנֵי בְנֵים עַל-שָׁלָשִׁים וְעַל-רִבְעִים:

³² שם קדוש נחל - יוצא מראשי תיבוצ נפשנו חתה לה' ומ: נוצר חסד לאלפים

³³ כל המתקת הגבורות הן בשורשם בבחינת בינה

³⁴ היא מקום הקליפות

³⁵ בחינת הגבורות או מידת הדין

³⁶ ריבוע = א א"ל אלה"ה אלה"ה אלה"ה = ר = ענף

³⁷ רש"י ויקרא פרק כג פסוק מ (אמור): וענף עץ עבת - שענפיו קלועים כעבותות וכחבלים, וזהו הדס העשוי כמין קליעה:

³⁸ אותיות אחע"ה הם מוצאות הגרון ומתחלפים -> עבות = אבות

³⁹ חכמה בינה דעת מכוונים לשלשת אבות